

Virgil Aeneid XI

Aeneid 11.1-224

Oceanum interea surgens Aurora reliquit:

Aeneas, quamquam et sociis dare tempus humandis

praecipitant curae turbataque funere mens est,

vota deum primo victor solvebat Eoo.

ingentem querum decisum undique ramis

5

constituit tumulo fulgentiaque induit arma,

Mezenti ducis exuvias, tibi, magne, tropaeum,

bellipotens; aptat rorantes sanguine cristas

telaque trunca viri, et bis sex thoraca petitum

perfossumque locis, clipeumque ex aere sinistram 10

subligat atque ensem collo suspendit eburnum.

tum socios (namque omnis eum stipata tegebat

turba ducum) sic incipiens hortatur ovantes:

‘maxima res effecta, viri; timor omnis abesto,

quod superest; haec sunt spolia et de rege superbo 15

primitiae manibusque meis Mezentius hic est.

nunc iter ad regem nobis murosque Latinos.

arma parate animis et spe praesumite bellum,

ne qua mora ignaros, ubi primum vellere signa

adnuerint superi pubemque educere castris, 20

impedit segnisve metu sententia tardet.

interea socios inhumataque corpora terrae

mandemus, qui solus honos Acheronte sub imo est.

ite' ait, 'egregias animas, quae sanguine nobis

hanc patriam peperere suo, decorate supremis 25

muneribus, maestamque Euandri primus ad urbem

mittatur Pallas, quem non virtutis egentem

abstulit atra dies et funere mersit acerbo.'

sic ait inlacrimans, recipitque ad limina gressum

corpus ubi exanimi positum Pallantis Acoetes 30

servabat senior, qui Parrhasio Euandro

armiger ante fuit, sed non felicibus aequa

tum comes auspiciis caro datus ibat alumno.

circum omnis famulumque manus Troianaque turba

B L O O M S B U R Y

et maestum Iliades crinem de more solatae.

35

ut vero Aeneas foribus sese intulit altis

ingentem gemitum tunsis ad sidera tollunt

pectoribus, maestoque immugit regia luctu.

ipse caput nivei fultum Pallantis et ora

ut vidit levique patens in pectore vulnus

40

cuspidis Ausoniae, lacrimis ita fatur obortis:

‘tene’ inquit, ‘miserande puer, cum laeta veniret,

invidit Fortuna mihi, ne regna videres

nostra neque ad sedes victor veherere paternas?

non haec Euandro de te promissa parenti

45

discedens dederam, cum me complexus euntem

mitteret in magnum imperium metuensque moneret

acres esse viros, cum dura proelia gente.

et nunc ille quidem spe multum captus inani

fors et vota facit cumulatque altaria donis, 50

nos iuvenem exanimum et nil iam caelestibus ullis

debentem vano maesti comitamur honore.

infelix, nati funus crudele videbis!

hi nostri reditus exspectatique triumphi?

haec mea magna fides? at non, Euandre, pudendis 55

vulneribus pulsum aspicies, nec sospite dirum

optabis nato funus pater. hei mihi, quantum

praesidium, Ausonia, et quantum tu perdis, Iule!'

haec ubi deflevit, tolli miserabile corpus

imperat, et toto lectos ex agmine mittit 60

mille viros qui supremum comitentur honorem

intersintque patris lacrimis, solacia luctus

exigua ingentis, misero sed debita patri.

haud segnes alii crates et molle feretrum

arbuteis texunt virgis et vimine querno 65

exstructosque toros obtentu frondis inumbrant.

hic iuvenem agresti sublimem stramine ponunt:

qualem virgineo demessum pollice florem

seu mollis violae seu languentis hyacinthi,

cui neque fulgor adhuc nec dum sua forma recessit, 70

non iam mater alit tellus viresque ministrat.

tum geminas vestes auroque ostroque rigentes

extulit Aeneas, quas illi laeta laborum

ipsa suis quondam manibus Sidonia Dido

fecerat et tenui telas discreverat auro.

75

harum unam iuveni supremum maestus honorem

induit arsurasque comas obnubit amictu,

multaque praeterea Laurentis praemia pugnae

aggerat et longo praedam iubet ordine duci;

addit equos et tela quibus spoliaverat hostem. 80

vinxerat et post terga manus, quos mitteret umbris

inferias, caeso sparsurus sanguine flamas,

indutosque iubet truncos hostilibus armis

ipsos ferre duces inimicaque nomina figi.

ducitur infelix aevo confectus Acoetes, 85

pectora nunc foedans pugnis, nunc unguibus ora,

sternitur et toto proiectus corpore terrae.

ducunt et Rutulo perfusos sanguine currus.

post bellator equus positis insignibus Aethon

it lacrimans guttisque umectat grandibus ora. 90

hastam alii galeamque ferunt, nam cetera Turnus

victor habet. tum maesta phalanx Teucrique sequuntur

Tyrrhenique omnes et versis Arcades armis.

postquam omnis longe comitum praecesserat ordo,

B L O O M S B U R Y

substitit Aeneas gemituque haec addidit alto: 95

‘nos alias hinc ad lacrimas eadem horrida belli

fata vocant: salve aeternum mihi, maxime Palla,

aeternumque vale.’ nec plura effatus ad altos

tendebat muros gressumque in castra ferebat.

iamque oratores aderant ex urbe Latina 100

velati ramis oleae veniamque rogantes:

corpora, per campos ferro quae fusa iacebant,

redderet ac tumulo sineret succedere terrae:

nullum cum victis certamen et aethere cassis;

parceret hospitibus quondam sacerisque vocatis. 105

quos bonus Aeneas haud aspernanda precantes

prosequitur venia et verbis haec insuper addit:

‘quaenam vos tanto fortuna indigna, Latini,

implicuit bello, qui nos fugiatis amicos?

pacem me examinis et Martis sorte peremptis

110

oratis? equidem et vivis concedere vellem.

nec veni, nisi fata locum sedemque dedissent,

nec bellum cum gente gero; rex nostra reliquit

hospitia et Turni potius se credidit armis.

aequius huic Turnum fuerat se opponere morti.

115

si bellum finire manu, si pellere Teucros

apparat, his mecum decuit concurrere telis:

vixet cui vitam deus aut sua dextra dedisset.

nunc ite et miseris supponite civibus ignem.'

dixerat Aeneas. illi obstipuere silentes 120

conversique oculos inter se atque ora tenebant.

tum senior semperque odiis et crimine Drances

infensus iuveni Turno sic ore vicissim

orsa refert: 'o fama ingens, ingentior armis,

vir Troiane, quibus caelo te laudibus aequem? 125

iustitiaene prius mirer belline laborum?

nos vero haec patriam grati referemus ad urbem

et te, si qua viam dederit fortuna, Latino

iungemus regi. quaerat sibi foedera Turnus.

quin et fatales murorum attollere moles 130

B L O O M S B U R Y

saxaque subvectare umeris Troiana iuvabit.'

dixerat haec unoque omnes eadem ore fremebant.

bis senos pepigere dies, et pace sequestra

per silvas Teucri mixtique impune Latini

erravere iugis. ferro sonat alta bipenni

135

fraxinus, evertunt actas ad sidera pinus,

robora nec cuneis et olentem scindere cedrum

nec plaustris cessant vectare gementibus ornos.

et iam Fama volans, tanti praenuntia luctus,

Euandrum Euandrique domos et moenia replet, 140

quae modo victorem Latio Pallanta ferebat.

Arcades ad portas ruere et de more vetusto

funereas rapuere faces; lucet via longo

ordine flammarum et late discriminat agros.

contra turba Phrygum veniens plangentia iungit 145

agmina. quae postquam matres succedere tectis

viderunt, maestam incendunt clamoribus urbem.

at non Euandrum potis est vis ulla tenere,

sed venit in medios. feretro Pallanta reposto

procubuit super atque haeret lacrimansque gemensque, 150

et via vix tandem voci laxata dolore est:

‘non haec, o Palla, dederas promissa petenti,

cautius ut saevo velles te credere Marti.

haud ignarus eram quantum nova gloria in armis

B L O O M S B U R Y

et praedulce decus primo certamine posset. 155

primitiae iuvenis miserae bellique propinqui

dura rudimenta, et nulli exaudita deorum

vota precesque meae! tuque, o sanctissima coniunx,

felix morte tua neque in hunc servata dolorem!

contra ego vivendo vici mea fata, superstes 160

restarem ut genitor. Troum socia arma secutum

obruerent Rutuli telis! animam ipse dedissem

atque haec pompa domum me, non Pallanta, referret!

nec vos arguerim, Teucri, nec foedera nec quas

iunximus hospitio dextras: sors ista senectae 165

debita erat nostrae. quod si immatura manebat

mors natum, caesis Volscorum milibus ante

ducentem in Latium Teucros cecidisse iuvabit.

quin ego non alio digner te funere, Palla,

quam pius Aeneas et quam magni Phryges et quam 170

Tyrrhenique duces, Tyrrhenum exercitus omnis.

magna tropaea ferunt quos dat tua dextera leto;

tu quoque nunc stares immanis truncus in armis,

esset par aetas et idem si robur ab annis,

Turne. sed infelix Teucros quid demoror armis? 175

vadite et haec memores regi mandata referte:

quod vitam moror invisam Pallante perempto

dextera causa tua est, Turnum natoque patrique

B L O O M S B U R Y

quam debere vides. meritis vacat hic tibi solus

fortunaeque locus. non vitae gaudia quaero, 180

nec fas, sed nato manes perferre sub imos.'

Aurora interea miseris mortalibus almam

extulerat lucem referens opera atque labores:

iam pater Aeneas, iam curvo in litore Tarchon

constituere pyras. huc corpora quisque suorum 185

more tulere patrum, subiectisque ignibus atris

conditur in tenebras altum caligine caelum.

ter circum accensos cincti fulgentibus armis

decurrere rogos, ter maestum funeris ignem

lustravere in equis ululatusque ore dedere. 190

B L O O M S B U R Y

spargitur et tellus lacrimis, sparguntur et arma,

it caelo clamorque virum clangorque tubarum.

hic alii spolia occisis derepta Latinis

coniciunt igni, galeas ensesque decoros

frenaque ferventesque rotas; pars munera nota,

195

ipsorum clipeos et non felicia tela.

multa boum circa mactantur corpora Morti,

saetigerosque sues raptasque ex omnibus agris

inflammam iugulant pecudes. tum litore toto

ardentes spectant socios semustaque servant

200

busta, neque avelli possunt, nox umida donec

invertit caelum stellis ardentibus aptum.

B L O O M S B U R Y

nec minus et miseri diversa in parte Latini

innumeris struxere pyras, et corpora partim

multa virum terrae infodiunt, avectaque partim 205

finitimos tollunt in agros urbique remittunt.

cetera confusaeque ingentem caedis acervum

nec numero nec honore cremant; tunc undique vasti

certatim crebris conludent ignibus agri.

tertia lux gelidam caelo dimoverat umbram: 210

maerentes altum cinerem et confusa ruebant

ossa focus tepidoque onerabant aggere terrae.

iam vero in tectis, praedivitis urbe Latini,

praecipius fragor et longi pars maxima luctus.

B L O O M S B U R Y

hic matres miseraeque nurus, hic cara sororum 215

pectora maerentum puerique parentibus orbi

dirum exsecrantur bellum Turnique hymenaeos;

ipsum armis ipsumque iubent decernere ferro,

qui regnum Italiae et primos sibi poscat honores.

ingravat haec saevus Drances solumque vocari 220

testatur, solum posci in certamina Turnum.

multa simul contra variis sententia dictis

pro Turno, et magnum reginae nomen obumbrat,

multa virum meritis sustentat fama tropaeis.